

Sørum-Speilet

Nummer 4 – 2014 – 20. årgang

SOMMEREN 2014 er på hell. De fleste har vel fylt batteriene sine til vinteren, dersom man har hatt anledning til å nyte livet i sommervarmen. Det har vært en begivenhetsrik periode på mange måter. Les *Lederens spalte* på side 2.

Halmballer er et velkjent og flott syn rundt omkring i Sørum på høsten. Foto fra Wikipedia

HALM HAR MANGE BRUKSMULIGHETER

Alle som bor i Sørum ser daglig åker og eng rundt seg, og kanskje er det noen som undrer seg på hva de ser når de passerer en åker. Asbjørn Langeland har skrevet en interessant artikkel om halm, først og fremst for dem som ikke er så godt kjent med landbruket. Les mer på sidene 3-6.

FIRE KVINNER I BLAKER HERREDSSTYRE

Blaker var egen kommune fra 1919 til 1962, og det var i disse årene at kvinner begynte å gjøre sitt inntog i politikken her i Norge. I Blaker ble fire kvinnelige representanter valgt inn i herredsstyret i løpet av denne tiden. Hvem var disse foregangskvinnene? Les Anne-Marie Lunds artikkel på sidene 7-11.

ELLERS I DETTE NUMMER:

Skolen i Blaker 1941-42, Stortrøens notater - side 12

Litt om smått og stort - side 15

- Arrangementene på Vølneberg i sommer

- Om turene rundt omkring

Aktivitetsskalender - side 19

LEDERENS SPALTE

Sommeren 2014 er på hell. De fleste har vel fylt batteriene sine til vinteren, dersom man har hatt anledning til å nyte livet i sommervarmen. Det har vært en begivenhetsrik periode på mange måter.

Historielagets arrangementer på Vølneberg St.Hans-aften i samarbeid med Vølneberg vel, og Olsok i samarbeid med Sørums Bygdekvinneforbund, var begge svært vellykkede. Når fremmøtet sprenger alle forventninger og kjøkkenet går tomt tidlig på kvelden, vitner det om braksuksess, og peker fremover mot mer dristig planlegging.

«En gammeldags skole» på Vølneberg er like populær hvert år. Det merkes tydelig at folketallet vokser i Sørums. Elevtallet i 4. klasse ved de største skolene ligger nå så høyt at romkapasiteten er i minste laget, både i klasserommet og i vevstuene. Elever er svært hyggelige å ha på besøk, og mange klasser har sendt takkebrev og tegninger fra skoledagene til oss i løpet av sommeren. Uten den gode hjelpen fra lærere, Vølneberg vevring og landbruket hadde denne aktiviteten ikke vært mulig å fortsette.

Rusleturene til historielaget øker i popularitet. Det skyldes ikke minst dyktige turledere og samarbeid med gode hjelpere. Hvilten i Logn ved Glomma ovenfor Blakersund ga en særlig fin erfaring. Historielaget retter en stor takk til Bjørn Tveit og Haakon Sandbraaten og alle de andre medhjelperne.

Samarbeidet om kulturminneadopsjon med Sørumskolene har dessverre gått i oppløsning, med unntak av Fjuk skole. De er fortsatt aktivt med på Slora Mølle i samhandling med Norsk Teknisk Museum, dit årets 7. klasse også fikk sin skoletur i avslutningen av året. Vi har tro på samarbeid med skoler og institusjoner for barn og unge. Hvordan det kan videreutvikles i kommende skoleår, må nesten skolene komme med forslag om nå.

Restaureringsarbeidet av Slora Mølle er inne i en avsluttende fase i dette prosjektet, som sponses av Sparebankstiftelsen og Norsk Kulturminnefond. Over de to siste årene har det samlet seg en gruppe fra Slora Mølles Venner som driver restaureringen med høy faglig

kompetanse. Det siste tilskuddet er en aktiv gårdbruker og landbrukstekniker, også med tung mekanisk erfaring. Sammen med maskinist, finsnekker, maskinfører, byggmester, murer, jernbinder, økonom, for å nevne noen, anser vi dette arbeidsfellesskapet vel kvalifisert og yrkesmessig godt egnet til å restaurere Slora Mølle. Sammen med de mange fremmøtte på Slora Mølles Dag, og de mange besøkene i løpet av sommeren, ser vi frem til en vellykket avslutning av denne prosjektfasen.

Sørums Bygdebok, bosetting og næringshistorie, er nå kommet til tekst- og billed-innsamling for bind 6, Blaker. Elin Mørk er historielagets innsamlingskoordinator for Blaker. I samarbeid med vår nytilsatte bygdebokforfatter Aslak Kittelsen, som vi ønsker hjertelig velkommen, og billedredaktør Anders Henriksen, håper vi at blaker-væringene vil bidra med opplysninger og bilder så dette bindet blir like innholdsrikt og spennende som de fem første bindene i dette flotte bokverket. I Blaker er det mye interessant.

Samarbeid. Sørums-Speilet er pilaren i historielagets kontakt med medlemmene. Historielaget gjør ellers mye arbeid for hele bygda, i tett samarbeid med kulturkontoret og leder Nina Kongtorp. Vi har hatt stor glede av det samarbeidet. At Nina Kongtorp nå velger å slutte som kultursjef i Sørums til fordel for Lørenskog, beklager vi på egne vegne, og gratulerer samtidig Lørenskog. Vi er ikke i tvil om at historielaget der går gode tider i møte.

Dag Winding-Sørensen, leder

GRATULERER MED 90-ÅRS DAGEN!

Vi gratulerer Leif Mathisen så mye med 90-årsdagen 9. september 2014.

Leif var leder for Blaker og Sørums Historielag fra 1988-1993, og har i årevis vært en meget engasjert ildsjel, lokalhistoriker og turguide. Les intervju med han i Sørums-Speilet nr. 4/2012.

Red.

OM SØRUM-SPEILET

Redaksjon:

Lillian Mobæk, redaktør
Telefon 952 23 106
Epost lilmobe@online.no

Asbjørn Langeland
Telefon 63 82 00 85
Epost asb-lang@online.no

Dag Winding-Sørensen
Telefon 995 43 747
Epost ivwind@online.no

Anne-Marie Lund
Telefon 477 57 261
Epost annlund@online.no

Sørum-Speilet utgis med 5 nummer i året.

Publiseringsplan for 2014:

Nr.	Stoff-frist	Utgis ca.uke
1	25. januar	8/9
2	8. mars	14/15
3	16. mai	25/26
4	23. august	38/39
5	1. november	49/50

Stoff til bladet bes sendt pr. epost til redaksjonen, evt. pr. post til Blaker og Sørum Historielag, Postboks 72, 1921 SØRUMSAND.

© **Opphavsrett:** Materialet i Sørum-Speilet omfattes av åndsverklovens bestemmelser.

Utforming: Lillian Mobæk

Trykk: X-idé Media

Opplag: 600

ISSN: 1894-8154

BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG

Stiftet i 1970 ved sammenslåing av Blaker historielag og Sørum historielag, og tilsluttet Romerike historielag og Landslaget for lokalhistorie.

Som medlem får du hvert år 4 nummer av **SKYTILEN**, medlemsbladet med lokalhistorisk stoff fra hele Romerike, og 5 nummer av **SØRUM-SPEILET**, med stoff fra Sørum. Medlemskontingent fra 2014: kr. 250,- pr. år. Postadresse: Blaker og Sørum Historielag, Postboks 72, 1921 SØRUMSAND. Bankkontonr: 1321.08.05189
Hjemmeside: www.sorum.historielag.no

Vi vil gjerne ha nye medlemmer! Ta kontakt med leder Dag Winding-Sørensen på ivwind@online.no, eller via «Kontakt-oss»-skjemaet på vår hjemmeside.

HALM - ET BIPRODUKT MED MANGE BRUKSMULIGHETER

Alle som bor i Sørum, ser daglig åker og eng rundt seg, og kanskje er det noen som undrer seg på hva de ser når de passerer en åker. Denne artikkelen er først og fremst skrevet for dem som ikke er så godt kjent med landbruket.

Sørum er ei stor kornbygd

I Sørum ble det i 2013 dyrket korn og oljevekster på 57 534 dekar, det vil si ca. 58 kvadratkilometer eller mer enn en firedel av kommunens totale areal, som er 207 kvkm. Bygg og havre er de kornslaga det dyrkes mest av, men Sørum har også et betydelig areal med hvete. Det dyrkes dessuten litt rug og en del oljevekster (rybs og raps). Den årlige korn-avlinga kan ifølge landbruks-kontoret beregnes til 400 kg pr. dekar, dvs. ca. 23 000 tonn.

Oversikt Sørum

Når en høster korn, får en halm som et biprodukt. Selv om halmen blir lite påaktet, så har den gjennom tidene vært brukt til mye forskjellig. Halm har vært, og er fortsatt, en betydelig resurs. Hvis en regner med en avling av tørr halm tilsvarende 70% av kornavlinga, så betyr det en halmavling på 16 000 tonn. Men all halmen blir ikke tatt vare på, og hvor mye halm som blir presset og brukt til nyttige formål, finnes det ingen oppgave over.

Litt kornhistorie

Folk har benyttet mange metoder for å høste korn i løpet av et par hundre år. Først skar de kornet med sigd, på Romerike kalte de gjerne sigden for skyru. Så kom ljaen, seinere slåmaskin med meieapparat, så selvbinder og til slutt skurtreskeren. Alle høstingsmetodene som ble brukt før skurtreskeren, dvs. før ca. 1950-60, var basert på at kornplantene skulle skjæres like over rota og bindes sammen til kornband. Våre dagers julenek er eksempler på hvordan kornbanda så ut, men de var noe større enn de juleneka vi får kjøpt i dag. Når de brukte selvbinder, foregikk bindinga maskinelt, og banda ble bundet sammen med en sterk hyssing, bindergarn. Før selvbinderen ble tatt i bruk, var kornbinding et manuelt arbeid, og da brukte de et knippe på 8-10 strå til å binde sammen kornbandet med. Dette knippet med strå kalte de en bønnil (bundel). Var stråa korte, eller en ville lage litt store band, kunne en knytte sammen to knipper med strå på en bestemt måte slik at bønnilen ble dobbelt så lang, dette kalte de ei belle.

Kornbanda blei satt til tørking på jorden før de ble kjørt i hus. Tørkinga kunne skje som rauk, på staur eller på hesje. Rauk brukte de når været var tørt og stabilt, da satte de fire band sammen

slik at toppen med aksa sto opp og fikk luft, sol og vind. Å tørke kornet på staur var nok den vanligste måten i eldre tid. Det var to metoder i bruk, rastaur og sneis. En rastaur var mellom tre og fire meter lang. Den måtte festes godt i jorda for ikke å blåse over ende. Nederst satte de to band mot hverandre med rota ned. Videre oppover bandt de to og to band sammen med ei rabelle. Stauren var så høy at de måtte stå på en krakk når de skulle binde på de øverste banda. Krakken kalte de en rakrakk. Et sneis var gjort på samme måten, men sneisstaturen var mye kortere, ca. mannshøyde, så den metoden var litt enklere. Ved hesjing ble kornbanda hengt på ståltråd (hesjetråd) spent mellom staurer. Kornbanda besto av strå (halm) og aks, og ble kalt lo. Begrepet lotørk kan en fortsatt høre brukt om en bestemt værtype om høsten. Når loa var tørr, ble den kjørt i hus og lagret der til det ble tid for tresking seinere på høsten. Loa hadde stort volum, så der det var store kornarealer, krevdes det betydelig lagerplass på låven.

Treskemethodene har også gjennomgått en stor utvikling på 150 år. Den gamle metoden var å treske med sliul. En sliul besto av et langt skaft og en slags kubbe som var festet til skaftet med et tau eller ei reim. Kornbanda som skulle treskes, ble løst opp og lagt på et tett golv. Den som tresket, brukte sliulen og slo på aksene slik at kornet løsnet fra strået. Når de hadde slått ut kornet, ble halmen fjernet, og deretter ble kornet, sammen med resten av innholdet i aksene, kastet over rommet. Når de kastet kornet, ville det som var tyngst, legge seg lengst borte, mens de lette partiklene, agner og lett-korn, datt fort ned. På denne måten fikk de rensket kornet. Denne treske-

metoden var både slitsom og tidkrevende, og på mange gårder holdt de på med tresking til langt ut på vinteren.

Treskeverk

Mot slutten av 1800-tallet kom det maskiner (treskeverk) til å treske kornet. I mange bygder gikk bøndene sammen i treskelag, slik at de kunne investere i store treskeverk. Disse store treskeverka ble gjerne plassert ved siden av låven, eller man fikk bygd et spesielt rom til dem inne i låven. Fra først av ble de drevet av dampmaskiner, seinere med bensin eller dieselmotorer. Det krevdes et stort mannskap når en skulle treske på denne måten, men treskeverka hadde stor kapasitet. Et av de første treskeverka som kom til Sørums, ble anskaffet i 1886 av det nystiftede Frogner Træskeselskab A/S.

Da det rundt 1930 ble vanlig med elektriske motorer, kjøpte mange bønder mindre treskeverk, enten til bruk på en enkelt gård eller for et par gårder sammen. Treskinga foregikk da stort sett inne i låven.

Når loa ble tresket, fikk de korn, agner og halm. Alt ble tatt vare på. Agnene kunne brukes til strø for dyr, gjerne til høns, mens halmen kunne brukes til flere ting. Først og fremst var halm fôr til kuer og sauer, men den ble også brukt som strø i kalve- og grisebinger. Når de brukte halm som strø, fylte de med jevne mellomrom på med ny tørr halm oppå den som allerede lå i bingen. Da sa de at dyra gikk på talle, dvs. en blanding av husdyrgjødsel og halm. I den seinere tid har bruken av talle tatt seg opp, særlig der de driver med ammekuer.

Sengehalm og byggemateriale

Det var ikke bare i fjøs og stall halmen gjorde nytte for seg. Sengehalm er jo et begrep som fortsatt brukes, uten at det har noen reell mening i dag. Men for et par generasjoner siden, var halmmadrasser vanlig i mange hjem. Går vi lengre tilbake, til den tida tjenestefolk og fattiglemmer sov i fjøset eller på fjøstrevet, så lå de nok i halmen uten å pakke den inn som madrass. Men det var ikke bare tjenestefolk og fattiglemmer som lå i halm. Mange av eidsvollsmennene i 1814 skrev dagbøker, og flere forteller at de måtte sove i halm. Representantene fra Bergen hadde en strevsom ferd gjennom Sogn, over Filefjell og gjennom Valdres. Fra en overnatting i Sogn skriver representanten Frederik Meltzer i dagboka: «Om natten sov vi alle på gulvet på en flatseng av halm med stolseter til hodeputer og med reisekavaierne våre til overdyner». På de gårdene i Eidsvoll som representantene bodde, måtte også mange overnatte i halm, selv de fra den fornemste stand. Grev Wedel, kammerherre Løvenskiold, justisråd Cloumann og sorenskriver G. P. Blom fikk losji på en gård der det fantes bare to senger.

Løvenskiold og Blom måtte sove i halm som ble bredt ut over golvet på loftet.

Halm ble også brukt som byggemateriale, da gjerne som en blanding av halm og leire. Det er en anvendelse som har fått en viss renessanse i våre dager. Hvis en gjør et søk på halmhus i Google, finner en flere eksempler på nybygde halmhus rundt om i Norge. I hus fra 1700-tallet og framover til midten av 1800-tallet kan en se såkalte rappa vegger. Hvis man skulle ha ei skikkelig stasstue, så var det ikke fint nok med tømmervegger. Uhovla panel var jo heller ikke særlig staselig, men de kunne legge et lag med en blanding av halm og leire utenpå den uhøvla panelen. Da fikk de glatte vegger som kunne males eller tapetseres. Halm til takteking var vanlig både i Sverige og Danmark og i land lenger sør, men i Norge hadde vi ingen tradisjon for halmtak. Til takteking brukte de rughalm.

Et eksklusivt produkt er tapet vevd av havrehalm. Slike tapeter blir produsert på en gård i Biri, og halmtapet fra Biri finnes i dag både i private hjem og i offentlige bygninger. I FN-bygningen i New York er en av møtesalene tapetsert med Biri-tapet, og på ordførerens kontor i Oslo rådhus har de også benyttet halmtapet. Når havrehalmen skal brukes til tapet, må den høstes varsomt, og skurtresking blir for røff behandling.

Halm til fôr

Tørr ubehandlet halm er dårlig dyrefôr fordi den hovedsakelig består av fiber som dyras fordøyelse ikke kan løse opp. Men halmen kan nok gi dyra en slags metthetsfølelse, og drøvtyggere skal jo ha mye materiale å tygge på, så i tidligere tider ble halmen fôret opp selv om resultatet i form av kjøtt og mjølk var skralt. Men etter hvert begynte man å nytte forskjellige tilsetningsstoffer som hadde fôrverdi, og som gjorde at dyra likte halmen bedre. Melasse som er et biprodukt fra sukkerindustrien, ble ofte brukt som tilsetning til tørr halm.

Sørpe var et fôr som ble brukt både til hester og kuer. Til å lage sørpe brukte de halm som var kuttet opp i småbiter ved hjelp av en hakkelsmaskin. Hakkelsmaskinen besto av et par store, sylskarpe kniver som roterte. De fleste ble trukket med handkraft, men det

fantas også hakkelsmaskiner drevet med elektrisk motor. Den oppkutta halmen kalte de hakkels. Den ble lagt i vann og blanda med mjøl, og denne blandinga ble kalt sørpe. Det var mjølet som gav sørpa fôrverdi. Halmen gav dyra noe å tygge på.

På 1900-tallet skjedde det en betydelig utvikling i fôringsmetoder og fôrsammensetning. Blant nyvinningene var halmlutingsmetoden som ble oppfunnet i 1917. I Norge ble denne metoden først tatt i bruk ved Landbruks-høgskolens næringsforsøk i 1940. Metoden besto i å gjennombløte halmen i en lut-oppløsning. Når halmen ble behandlet på denne måten, ble fibrene oppløst slik at dyra kunne fordøye dem. Halmen ble da et godt fôr, først og fremst til kuer og ungdyr.

Fra slutten av 1940-tallet var det en del gårder med store besetninger som bygde anlegg for våtluting av halm. Men det var på 1950-tallet halmlutinga fikk et større omfang, da ble det anlagt fellesanlegg for halmluting i mange bygder. I Sørumsdal ble det etablert to andelslag for halmluting. Frogner Halmlutingsanlegg A/L fra 1955 og Sørumsdal Halmlutingsanlegg A/L fra 1956. I Blaker var det ikke halmlutingsanlegg, men på noen gårder hadde de egne lutekummer, og noen av bøndene i Blaker brukte luteriet i Sørumsdal. Luteriet i Frogner lå ved Leira på vestsida av elva rett over for idrettsanlegget. Sørumsdal halmluteri lå ved Rømua på Nordli-sida like nord for hovedvegen.

Halmluteriene hentet halm på gårdene med lastebil, og leverte ferdig lutet halm 1-2 ganger i uka. Det var en betingelse at halmen var presset i bunter (halmballer) før den ble levert til luting. Det foregikk også omsetning av halm ved luteriene, slik at de som hadde mer halm enn de trengte sjøl, kunne selge den til noen som hadde for lite. Anlegget i Frogner hadde kapasitet til å lute fem tonn halm i døgnet, mens de i Sørumsdal kunne lute 6-7 tonn.

Virksomheten ved de to halmluteriene i Sørumsdal ble ikke langvarig; den opphørte midt på 1960-tallet. Andelslaget i Frogner solgte eiendommen og oppløste laget i 1967, mens anlegget i Sørumsdal ble solgt i 1971. I andre bygder holdt de drifta i gang til ut på 1970-tallet. Det var flere grunner til at halmluteriene ble nedlagt. Mange syntes nok dette var en arbeidskrevende måte å skaffe fôr på, for andre var grunnen at de sluttet med kuer. Etter hvert ble en også klar over at halmlutinga førte til sterk forurensning i vassdragene, og virksomheten ble forbudt, men dette var lenge etter at en hadde lagt ned luteriene i

Sørum. Halm brukes fortsatt til fôr, men nå har det kommet andre måter å behandle den på.

Skurtreskeren endret mye

Foto fra Wikipedia

Den første skurtreskeren kom til Norge i 1939. Til Sørum kom de første skurtreskerne på slutten av 1940-åra, og den gangen var det bare noen få skurtreskere i hele landet. Utover på 1950-tallet ble det kjøpt nokså mange skurtreskere, så i 1960 var det i overkant av 30 skurtreskere i Sørum og Blaker. Men i løpet av 1960-åra ble tallet nesten tidoblet, og ved landbrukstellinga i 1969 var tallet kommet opp i 292. Skurtreskeren reduserte arbeidet med kornhøstinga enormt. Når det på samme tid ble traktor på alle gårdsbruk, og en fikk mange nye redskaper til traktoren, ble det mulig å produsere korn på store arealer med lite arbeidshjelp. Dette førte til en omlegging av produksjonen på mange gårder. Mange sluttet med mjølkeproduksjon. Det ble mindre dyrking av gras, rotvekster (kålraabi) og poteter, men stor økning i kornarealet. I 1949 var det samlede kornarealet i Blaker og Sørum ca. 17.000 dekar. Tjue år seinere var kornarealet nesten fordoblet til 30.000 dekar, og i dag er det over 57.000 dekar. Noe av økningen kom fra nydyrking, men det meste skyldtes omlegging fra eng til åker.

Ved de gamle høstingsmetodene ble all lo kjørt i hus, og all halmen ble nyttet. Ved skurtresking blir halmen liggende igjen på åkeren, og for mange ble den et problem. Når det var brukbart vær så halmen holdt seg tørr, kunne man presse den på jordet og bruke den til luting. Men dette krevde spesielt utstyr som river og presser, og på 50- og 60-tallet var det ikke mange som hadde investert i utstyr for halmberging. Løsningen ble å brenne halmen. Når en reiste gjennom kornbygdene en høstkveld rundt 1960, var det vanlig å se store jorder i flammer. Mange syntes nok dette var litt av et syn, men halmbåla kunne røyklegge store områder, og de var jo heller ikke ufarlige. Så halmbrenning var ikke en god løsning, og brenninga ble etter hvert forbudt.

Neste trinn i utviklinga ble spesielt utstyr på skurtreskerne som kunne kutte opp halmen. Når halmen blir kuttet i småbiter, kan den pløyes ned, og dette ble en vanlig metode for mange korndyrkere. På den måten går halmen tilbake til jorda, råtner og danner ny humus. Men en stadig større del av halmen blir nå presset og brukt til mange nyttige formål.

Det er kommet nye store presser som lager rundballer eller store firkantballer. Disse halmballene kan pakkes inn i plast og behandles med ammoniakk. Ved slik behandling oppnår en det samme som ved luting, det vil si at dyr kan fordøye halmen, og den blir et verdifullt fôr. Halm som ikke får kjemisk behandling, blir fortsatt brukt til strø og talle for griser, kalver og kuer.

Noen bruker halm i gartnerier og jordbæråkrer, og sjampinjong blir dyrket i hvete-halm. Biobrensel er et begrep som får stadig større betydning, og halm kan jo brennes. Det finnes i dag fyringsanlegg som kan brenne halmballer, men i vårt land har ikke denne måten å bruke halmen på fått noen stor utbredelse. Det blir fort store volumer og mye frakt hvis en skal fyre med halm.

Selv om vi bor i et distrikt med mye åkerland, vil den tilgjengelige halmen være spredt over et stort område. Været kan være et problem når man skal ta vare på halmen. Skal den f.eks. brukes til fôr eller til strø for griser og andre dyr, må den være tørr og fri for muggsopp. Det betyr at man trenger godt vær når halmen skal rakes sammen og presses, og været om høsten er jo ikke alltid på bondens side.

Foto fra Wikipedia

Neste gang du kjører gjennom Sørum en dag på seinsommeren, så ta deg tid til å se litt ekstra på åkrene langs vegen. Kornet har i tusener av år vært den viktigste av kulturplantene, og slik vil det også være for kommende generasjoner. Kanskje vil du også glede deg over hvor vakkert et landskap med gylne kornåkrer er.

Asbjørn Langeland

FIRE FOREGANGSKVINNER I

BLAKER HERREDSSTYRE

Kvinnelige politikere var ingen selvfølge. Bygda Blaker var egen kommune fra 1919 til 1962, og det var i disse årene at kvinner begynte å gjøre sitt inntog i politikken her i Norge. Fire kvinnelige representanter ble valgt inn i Blaker herredsstyret i løpet av denne tiden. Det kan være interessant å se nærmere på hvem disse kvinnene var, og hvorfor de fikk og tok på seg et slikt verv.

Stemmerett for alle. Grunnlovsjubileet 2014 lar oss feire 200 år med demokrati i Norge. Hvor reelt demokratiet var til å begynne med, kan vel diskuteres. Det var bare ca. 6% av befolkningen som hadde stemmerett i 1814, for stemmeretten var knyttet til eiendom og inntekt. Dessuten var det bare menn som kunne delta i styre og stell. I de neste hundre årene ble stemmeretten stadig utvidet til å gjelde flere grupper av folket, som dem uten fast eiendom, og etter hvert til og med kvinner!

I 2013 feiret vi at det var 100 år siden kvinner fikk stemmerett på lik linje med menn. Kampen for kvinners stemmerett hadde vart en god stund, helt siden 1880-tallet. Motstanderne mente det ville føre til uholdbare tilstander, familiene ville gå i oppløsning og det var mot «kvinners natur» å delta i politisk arbeid. Kvinner og menn var forskjellige, og hadde derfor forskjellige oppgaver i samfunnet. Ja, sa forkjemperne, kvinner og menn er forskjellige, nettopp derfor må også kvinner delta i samfunnslivet! Kvinners «moderlighet» kom til å bli et viktig bidrag i politikken når viktige avgjørelser skulle tas.

Representasjon var neste skritt. Men stemmerett var bare det første skritt på veien mot kvinners deltakelse i politikk. Det har tatt tid før det ble en selvfølge at politikere kan være av begge kjønn. I dag har vi kanskje endelig kommet dit? En kvinne er nå statsminister i Norge, og en kvinne er ordfører i Sørums kommuner. Men den kvinnelige statsministeren er bare den andre i rekken, og dagens ordfører her er den første av sitt kjønn.

I 1921 kom den første kvinnen inn på Stortinget (Karen Platou, Høyre). Antall kvinnelige stortingsrepresentanter varierte mellom 0 og 3 i periodene fram til 2.verdenskrig, så steg antallet gradvis. I 1965 var 8 prosent kvinner, i 1973 var det 24 prosent. I det sittende Stortinget er kvinneandelen ca. 40 prosent.

Kommunestyrene, særlig i landkommunene, hadde svært få kvinnelige representanter. Allerede i 1901 hadde

kvinner med en viss inntekt og eiendom stemmerett ved kommunevalg. Da ble det valgt inn 0,1 prosent kvinner i landkommunene. I 1937 var fremdeles kvinneandelen svært lav – 1,3 prosent i landkommunene. I byene var prosenten litt høyere. Først i 1971, etter at det ble gjort systematisk arbeid for å få kvinner inn i politikken, kom vi over 10 prosent. Da ble det 14,8 prosent kvinnelige representanter i landet som helhet. Siden har andelen økt gradvis. I dag er ca. 40 prosent av kommunestyre-representantene kvinner. Men det er fremdeles ikke så mange kvinner som er ordførere, bare 23 prosent.

Hvorfor har det tatt tid å få kvinnene med i politikken?

Det gikk i det hele tatt trått med å få valgt inn kvinnelige representanter både til Stortinget og til kommunestyrene. Det er selvfølgelig mange grunner til det, og når vi ser nærmere på de første kvinnene i herredsstyret i Blaker, så forstår vi kanskje bedre hvorfor det har tatt tid. Kvinnene hadde blitt innprentet at beskjedenhet var en dyd, en skulle ikke «stikke seg fram». Dessuten skulle kvinnene ta seg av hjemmet, omsorg og stell av dyr og mennesker. Dette var krevende oppgaver som tok det meste av både tid og krefter, og det ble ikke mye overskudd til andre ting. Menn kunne drive med politikk, og de hadde tid og mulighet til å holde på med slikt. Slik hadde det alltid vært. Det tar tid å endre tradisjoner.

Blaker herredsstyret 1952-1955. Helga Olsen nederst til høyre.

Få kvinner blant mange menn. Når vi ser på fotografier av de tidligere kommunestyrene i Blaker, er det menn i dress som dominerer. Blaker var en del av Aurskog fram til 1919, og her var det ingen kvinner i herredsstyret. Men i 1916 ble en kvinne vararepresentant for Arbeiderpartiet. Det var Ingeborg Kristiansen, som stod på Blaker Arbeiderpartis liste. Siden hun var «vara», kom hun ikke med på noe bilde. Det første fotografiet der vi ser en kvinne blant alle karene, er fra perioden 1952-55. Det er

Helga Olsen (1908-1990). Men det viser seg at hun var ikke den første kvinnelige representanten, det var Marie Fossberg (1911-1999). Hun var valgt inn i perioden 1948 - 1951. Dessverre har det vært umulig å finne noe fotografi av herredstyret fra denne perioden.

En kvinnelig vararepresentant var det også da, nemlig Marie Sylta. I neste periode (1956-1959) har sannelig antallet kvinner doblet seg. Her er to damer plassert på midten av fotografiet: Borghild Bakken (1911-1971) og Solveig Sylta (1914 -1962).

Blaker herredsstyre 1956-59. Solveig Sylta og Borghild Bakken i midten.

Neste periode blir kort, Blakers tid som egen kommune er snart over. Blaker blir fra 1962 en del av Sørums kommune. Men i dette siste herredsstyret i Blaker er fremdeles Borghild Bakken med. Hun fortsetter senere som medlem i sosialstyret i Sørums i flere år framover. Alle representerte Arbeiderpartiet, som hadde flest representanter disse årene. En annen grunn var nok at det tidlig på 50-tallet ble henstilt fra sentralt hold til partiets lokallag å nominere kvinner på «sikre» plasser på listene til kommunevalg. I Blaker var det et aktivt arbeiderkvinnelag, og alle kvinnene som ble valgt inn, var med der.

Hvem var så disse kvinnene? Var det kvinner med mye tid til overs, slik at politisk arbeid var en slags fritidsaktivitet? Var det kampglade kvinner som likte å stå på barrikadene og la sin stemme høres? Hadde de mer utdanning enn de fleste kvinner på den tiden, noe som kunne gi dem en slags selvsikkerhet? Var de svært ansvarsbevisste og opptatt av demokrati? Hva gjorde at de sa ja til å «stå på liste», og det på en plass som kunne sende dem inn i det mannsdominerte forumet et herredstyre var?

Siden de ikke selv kan svare på disse spørsmålene, kan det i hvert fall være interessant å finne ut mer om hvem og hvordan de var, og kanskje dermed få noen svar. De som må ha kjent dem best, må være etterkommerne deres, og heldigvis har de alle etterkommere som har vært villige til å fortelle litt om sine mødre/bestemødre.

Marie Fossberg

Hun var altså den første kvinnelige representanten. Partitilhørigheten gav seg selv, for var du født inn i en arbeiderfamilie, støttet du sosialistene. Bondepartiet og Venstre var ikke noe alternativ. Hun var aktiv i Arbeiderkvinnelaget, først kanskje fordi det gav mulighet til sosialt samvær med «sine egne». Her møttes både slektninger og omgangsvenner. Politikk var selvfølgelig også på agendaen. Det ble alltid lest opp saker fra hovedlaget som medlemmene i kvinnegruppa måtte ta stilling til. Da hovedlaget ønsket å ha noen kvinner på lista til kommunevalget, sa Marie Fossberg seg villig til å stå der. Hun drev nok ingen valgkamp for seg selv, og hun var ikke begeistret da det viste seg at hun var blitt herredsstyremedlem. Egentlig var hun tilbakeholden og redd for å framheve seg selv. Ta ordet i forsamlinger gjorde hun nødig, men krevdes det at hun skulle lese opp noe, og si noe om en sak, gjorde hun det nok. Hun var pliktoppfyllende og gjorde det som var nødvendig.

Marie Fossberg ca. 75 år gammel. Foto: Privat.

Hjemme merket barna lite til at mor var med i herredsstyret, det ble aldri snakket om som noe spesielt. Politiske samtaler og diskusjoner kunne det av og til være i familiesammenkomster, det var flere i familien som var samfunnsengasjert. Men stort sett var det nok andre og mer dagligdags ting som var tema for praten i hjemmet.

Selvfølgerlig var hun borte på møter av og til, men det var bare slik det skulle være. Barna kan heller ikke huske at hun satt og leste dokumenter og saks-papirer så mye at de la merke til det. Muligens var papirmengden mindre da enn nå. Blaker var jo en liten kommune, og det ble nok flere saker og dokumenter i den nye storkommunen Sørumsund. Datteren Inger Hagen forteller at da hun selv satt i kommunestyret i 70-årene, reagerte døtrene hennes med oppgitte blikk når de så bunken med sakspapirer som moren måtte sette seg inn før møtene. Da visste de at mamma ikke ble tilsnakkendes på en stund. Så papirbunken har nok økt, kanskje litt i overkant?

Hvordan Marie Fossberg fikk tid til alt i en travel hverdag uten at barna merket at det var noen form for stress, kan en jo lure på i ettertid. På den tiden hun ble valgt inn i herredsstyret, måtte hun også ta seg fast arbeid fordi hun ble alene om forsørgeransvaret i familien. Før hadde hun vært rundt på gårdene og hjulpet til med klesvask, hovedrengjøring og slikt. Men nå begynte hun å arbeide hver dag på vaskeriet på Kjærsmo. Senere utpå 50-tallet ble hun ansatt på kartongfabrikken på «Nittebergverkstedet» (Nordsjø). Hun syklet til og fra jobben mens hun var der. Så ble fabrikken flyttet til Oslo, og da ble det å reise med toget. Da var hun oppe kl. 5 om morgenen. De siste årene av yrkeslivet var ikke så slitsomme. Hun fikk arbeid hjemme i Blaker igjen, på systua til Tulla Taarnby.

Selv om hun var stillferdig og beskjeden, hadde hun meninger om mangt og mye helt til det siste. På sine eldre dager var hun fremdeles våken og nysgjerrig, og kjente godt til hendelser og folk i bygda. Hun fulgte godt med på det som skjedde ellers i verden også, og hadde kommentarer til det som foregikk og god greie på hvem som var hvem.

Helga Olsen

I neste periode var det igjen en kvinne fra Arbeiderpartiet i Blaker herredsstyre. Det var Helga Olsen som bodde på småbruket «Solhøy» i Myrsmellom. Opprinnelig kom hun fra Aurskog. Hun var nummer tre i en stor søskenflokk, så hun ble tidlig vant til å arbeide og ta ansvar. På småbruket hadde de hest, gris og høner, og ved siden av alt stellet der arbeidet hun også på forskjellige gårder ved behov, særlig på Svarstad og Tømte.

Barnebarnet hennes, Gunn Glasøe, fortalte en liten historie som sier noe om hvor tungvint det daglige stellet var, men også om Helgas praktiske sans.

Da Helga og mannen skulle bygge seg hus, fikk de valg mellom to tomter. Det var en like ved storveien og en som ligger et godt stykke innover i marka. Helga valgte

den siste fordi der var det kort vei for å hente vann, bekken rant like nedenfor. Slik forholdene var da, var det et klokt valg som gjorde det daglige stellet mindre strevsomt. Men på hennes eldre dager, da det for lengst var blitt innlagt vann i alle hus, sa hun at hun angret. Så greit det hadde vært å bo like ved veien og ha kort vei til bussen!

Både hun og mannen, Gottfred Olsen, var aktive i politikken, og det var faktisk hun som først ble med i herredsstyret. Men begge var hele livet medlemmer i Arbeiderpartiet, og ved en anledning fikk de diplom for lang og tro tjeneste, overrakt av selveste Einar Gerhardsen.

Gunn husker at et bilde av ekteparet sammen med statsministeren hang hjemme hos dem, så det var nok et fint minne. Ellers ble

det ikke snakket om at besteforeldrene hadde vært med i kommunestyret, det var ikke noe tema. Men at Helga var engasjert og interessert i det som skjedde i samfunnet, var det ingen tvil om. Hun kunne nok gjort det bra i en quiz både om sport og om alt som skjedde med de kongelige til hun var godt opp i åra.

Det politiske engasjementet kom også fram. Gunn kan huske at hun ble litt skremt da det ble borgelig regjering på 80-tallet. Ti-åringen syntes rett og slett at det virket skummelt, så det ble nok formidlet noen politiske synspunkter i hverdagen også. Dermed er det sannsynlig at Helga grep sjansen til å kunne påvirke litt ved å si ja når spørsmålet om et navn på lista fra kvinnelaget kom. En plass i kommunestyret gav mulighet til å bidra med sin stemme. At hun kastet seg inn i debattene, er mer usikkert. Hun hadde hele livet stor respekt for «øvrigheta», og var antakelig beskjeden i selskap med de mer erfarne og selvsikre karene i herredsstyret.

Helga og Gottfred Olsen som brud og brudgom på slutten av 30-tallet. Helgas kjole er omsydd av en lokal sydame, og buketten var vårens tulipaner fra hagen og bjørkeløv. Foto: Privat.

Solveig Sylta

I den neste perioden, 1956-1959, var det hele to kvinnelige representanter. En av dem var Solveig Sylta.

Hun var småbruker-kone i Sylta, det ble hun da hun bare 18 år gammel giftet seg og fikk barn. På småbruket var det dyr som trengte stell, ei ku, kalver, høner og gris, så hun hadde nok hendene fulle. Bruket hadde lite jord, så det var blant annet mye hardt arbeid med å høste nok mat til dyra. Mannen var borte på arbeid hele uka. Men

hun bodde sammen med storfamilien, og alle hjalp til. Av og til hadde hun også tilfeldige småjobber utenfor hjemmet.

Barnebarnet, Torill Fjuk, forteller at mormoren likevel var ivrig i foreningsarbeid, hun var aktiv i både Sanitetsforeningen og Arbeiderkvinnelaget. Hun var glad i å synge, og arbeiderbevegelsens kampsanger ble ofte brukt. Ettersom Torill var bare fire år da mormoren døde, husker hun henne bare vagt, men moren har fortalt at hun var veldig bestemt, hadde klare meninger og snakket mye om hvor viktig det var for kvinner å klare seg selv. En kunne når som helst bli alene, og da måtte en være i stand til å ta vare på seg selv og barna. At hun var med i herredsstyret, ble heller ikke her sett på som noe spesielt, og var helt sikkert godkjent av familien. Svigermoren hennes, Marie Sylta, hadde jo selv vært vararepresentant fra 1948 til 1951.

Borghild Bakken

Hun var den andre damen som ble valgt inn i 1956. Hun ble sittende helt til Blaker og Sørum ble slått sammen i 1962. Hun var også småbrukerkone og delte den politiske interessen med mannen sin, Olav Bakken. Han var med i kommunestyret i flere perioder, også etter kommunesammenslutningen. Begge var opptatt av arbeiderbevegelsen fra ungdommen av, og den stod sterkt i deler av Blaker. Noe av grunnen var nok byggingen av kraftverket på Rånåsfoss, og siden Borghild var fra Haga, kom hun kanskje i kontakt med politisk arbeid på Rånåsfoss.

Ekteparet Bakken bodde like ved Skugstadmoen, arbeidernes forsamlingshus i Blaker. De tilbrakte mye tid her med vedlikehold, forberedelser og opprydding i forbindelse med møter og fester. Borghild hadde ofte

ansvaret for servering, så hele familien tilbrakte mye tid der. Sønnen, Ove, fortalte at han ofte var med på sammenkomster for å spille trekkspill fra han var ganske ung gutt.

Siden politisk arbeid var noe de hadde felles, var det trolig at hun fikk all mulig støtte da hun kom inn i herredsstyret. Selv var hun ikke bare glad da det viste seg at hun var blitt valgt inn. Som de andre kvinnene vi har fortalt om, ble også hun rekruttert fra Arbeiderkvinnelaget. Pliktoppfyllende som hun var, sa hun etter sterkt påtrykk «ja» til å stå på lista, men ble nok herredsstyremedlem mer eller mindre mot sin vilje. Sønnen sa at det var vanskelig å forestille seg at moren var en slik som spratt opp og tok ordet støtt og stadig. Hun var en svært stillfarende dame, og brukte nok stemmen sin for det den var verdt ved avstemmingene, ikke i debattene.

Likevel hadde hun sterke meninger om mange ting. I valgtider var det en del snakk om politikk i hjemmet, men ikke så mye ellers. Sønnen husket at det ble snakket en del om ordførervalg i Blaker, og dette at Blaker skulle bli en del av Sørum, var også et hett tema. Både far og mor var imot sammenslåing av kommunene, men når det likevel ble slik, fortsatte de å ha verv i den nye storkommunen. Olav var medlem av det første kommunestyret, og Borghild var med i sosialstyret i flere perioder.

Selv i disse travle årene fikk hun gjort noe av det hun likte best for å koble av. Hun hadde alltid en bok hun holdt på med. Denne interessen holdt seg hele livet, hun leste når hun fikk mulighet, enten høyt for barnebarnet eller stille for seg selv.

Pliktfølelse var drivkraften

Ut fra det som etterkommerne deres nå har fortalt, kan vi kanskje danne oss et bilde av disse damene. Vi kan vel slå fast at ingen av dem hadde spesielt god tid i hverdagen, var velutdannet og selvsikre, eller hadde spesielt sterk trang til å markere seg. Likevel er det sannsynlig at de hadde visse egenskaper som gjorde at nettopp de ble forespurte, og antakelig overtalt, til å si ja til å stå høyt oppe på en liste.

Hvorfor ble det akkurat dem? Kanskje de var spesielt arbeidsomme og fikk ting unna når det var travelt? Disse kvinnene levde nok også i en slags «tidsklemme», selv om ingen hadde funnet opp ordet den gangen. Men de prioriterte det politiske arbeidet fordi de mente det var viktig, og ifølge deres etterkommere gikk det ikke utover hjem og barn, slik at de merket noe til det. Og selv om de ikke hadde utdanning, hadde de sannsynligvis noe som er vel så viktig, nemlig «dannelse». De hadde antakelig en

fremferd som gjorde at folk visste at de ville bli verdige representanter, både for sitt kjønn og sitt parti.

Om de ikke var av dem som ropte høyest, hadde de bare ved å melde seg inn i Arbeiderlaget, vist at de var engasjert. Klasseforskjellen var fremdeles tydelig i det norske samfunnet etter krigen, og alle disse kvinnene kom fra det man kalte «små kår». Rettferdighet og velferd for alle var målet, og de hadde nok alle kjent på kroppen at det fremdeles var mye å kjempe for. Sannsynligvis hadde noen hørt dem gi uttrykk for meninger og oppfattet dem som reflekterte og i stand til å uttrykke seg. Siden de fikk stemmer nok til å komme inn, må velgerne også ha hatt tillit til dem, og det var kanskje av de samme årsakene.

Dessuten må de ha vært i besittelse av en god posisjon mot. En må være modig for å gå inn i en sammenheng der en er den eneste av sitt kjønn, det kan sikkert mange skrive under på. For 50-60 år siden var det i hvert fall slik. Vi må også regne med at herrene i forsamlingen var trygge på at de, som menn, selvfølgelig hørte til i dette forumet. Noen av dem så sikkert på kvinnene som trådte inn på deres enemarker, med en viss skepsis.

I tillegg ser vi at dette var ansvarsbevisste kvinner. De jublet ikke over å ha fått oppgaven, men når det ble slik, fulgte de den opp. Pliktfølelse var nok den sterkeste drivkraften. Slik kan de være forbilder for oss som lever nå. Samfunnsengasjement handler ikke først og fremst om selvrealisering og å dekke eget behov for å bli lagt merke til. Det handler om å gjøre sin plikt og bidra der en kan. De visste at skulle samfunnet bli bedre, måtte alle gjøre sitt.

KILDER:

Stemmerettsjubileet.no

Nettforumet Mitt Arbeiderparti: Studiehefte «Fra stemmerettskrav til kvinneregjering»

INFORMANTER:

Ove Bakken, Inger Hagen, Bjørn Fossberg, Torill Fjuk, Gunn Glasø.

En stor takk til dere som var villige til å fortelle om deres mødre/bestemødre!

Anne-Marie Lund

SKOLE OG UNDERVISNING I

BLAKER UNDER KRIGEN

I krigsårene 1940 -1945 prøvde myndighetene å få folk til å innse hvor godt og vel alt ved «den nye tid» var. Skolen ble selvfølgelig sett på som en viktig arena for påvirkning, og dermed kom lærerne i en utsatt posisjon.

Vi vet jo at mange lærere ble arrestert under krigen fordi de ikke ville følge påleggene fra okkupasjonsmakten. I Blaker ble ingen arrestert, men de fikk kanskje merke de vanskelige arbeidsforholdene på andre måter? Hvordan håndterte lærerne i bygda vår denne situasjonen? Dette er grundig fortalt i boka «Sørum under okkupasjonen» som historielaget gav ut i 1999. Vi har imidlertid også funnet et skriv fra 1945 som dokumenterer hvordan lærerne i Blaker kjempet for å unngå nazifisering av undervisningen.

Våren 1941 meldte de fleste lærere seg ut av fagorganisasjonene sine fordi disse ble overtatt av nazistene. Illegale kontaktnett ble opprettet i stedet, men det ble hele tiden lagt press på lærerne for at de skulle skrive under en lojalitetserklæring til NS, ellers ville de bli oppsagt. Situasjonen var spent, for svært få lærere gjorde som de ble pålagt. I daværende Blaker kommune ble to lærere medlemmer av NS, i Sørum bare en. Ledelsen i det illegale nettverket sendte stadig ut paroler som sa hvordan lærerne burde forholde seg, og det store flertall av lærere fulgte disse, selv om det var risikabelt. I Blaker ble lærer ved Haugtun skole, Petter Djupvik, forfulgt og trakassert og til slutt avsatt, og høsten 1942 måtte han flykte til Sverige. Karen og Ivar Sønderaal var også lærere i Blaker, og svært tydelige når det gjaldt å vise motstand. Det førte til mange trusler, men de beholdt begge stillingene sine.

I februar 1942 vedtok Quislings regjering en lov som handlet om «nasjonal ungdomstjeneste» og lærernes plikt til medlemskap i Lærersambandet, den nazistiske lærer-organisasjonen. Det var den gang 14.000 lærere i Norge, 12.000 av dem protesterte mot dette. Trusler om avskjedigelse for dem som ikke adlød, fikk liten virkning. Når så mange protesterte, ville det bety mange stengte skoler over hele landet, og det ville bli problematisk å håndtere.

Som en midlertidig løsning ble den såkalte «brenselsferien» innført i mars. Den skulle vare en måned, og det ble sagt at skolene ble stengt på grunn av vedmangel. I

denne perioden fikk mange lærere oppleve konsekvensene av opprøret sitt. Ca. 1100 mannlige lærere ble arrestert, og 500 ble sendt til tvangsarbeidsleire i Finnmark. En lærer ved Frogner skole, Sigmund Eldevik, var en av dem som ble sendt til Kirkenes. Andre ble innkalt til arbeidstjeneste på tyske militæranlegg.

Men nazistenes forsøk på å få kontroll over skolen virket mot sin hensikt. Stengte skoler opprørte folk flest, og den 9. april 1942 fikk de lærerne som ikke var arrestert, beskjed om å gjenoppta arbeidet. Heretter ble det vanskelig for myndighetene å fylle lærerstillingene, fordi det gikk ut en parole fra de illegale organisasjonene om at ingen skulle overta stillingene til de arresterte lærerne. De arresterte lærerne kom etterhvert tilbake, mange riktignok skadet og syke, en var død. Etter dette fortsatte skolen omtrent som før, uten at barna ble utsatt for nazistisk påvirkning i særlig grad. Lærer-aksjonen er i ettertid blitt framholdt som et eksempel på en vellykket ikke-voldelig aksjon og var en viktig del av motstandsarbeidet.

Hva som skjedde i Blaker, forteller det følgende dokumentet om. Jofred Stortrøen (1900-1983), som har skrevet dette, var lærer i Blaker fra 1925 til 1948. Han var også leder for hjemmefrontgruppa i Blaker. Notatet er skrevet av nøyaktig slik han uttrykte seg når det gjelder språk og stil (han skrev Sønnerål med å). Den eneste endringen er at vi har utelatt navn på lokale NS-medlemmer.

KILDER:

Lokalhistorie. no. Lærerstriden

UiB Historisk institutt/digitalskolen/motstand

Sørum under okkupasjonen (Sørum og Blaker Historielag 1999, red. Svein Sandnes)

Anne-Marie Lund

SKOLEN I BLAKER FRA VÅREN 1941 TIL VÅREN 1942

I skolestyremøte i Blaker den 30. oktober 1945 ble skoleforholdene i Blaker i okkupasjonstiden behandlet. Her nevnte jeg at rektor J. Fa. Foss (NS-fylkeslederen) forsøkte å få stoppet utbetaling av opptjent lønn for de lærere som meldte seg ut av Lærersambandet, og dermed måtte betrakte seg som avsatt. Dette var ukjent for skolestyrets formann. Han spurte meg i denne forbindelse om jeg skriftlig ville gi en uttalelse angående skoleforholdene i tiden fra våren 1941 til våren 1942.

Denne anmodning skal jeg etterkomme, men noen tidsangivelser kan jeg vanskelig gi, da jeg ikke har de nødvendige papirer for sikker tidfestelse.

Lærerne på Romerike var utsatt for et voldsomt press fra NS. Vi hadde den beryktede fylkesfører Tokle, og hans opptreden var av den art at ingen form for brutalitet var utenkelig. I Blaker hadde de NS-folk i ledelsen som vi visste at på en utmerket måte ville illustrere det gamle ord «Som herren er, så følger hans svenner». Vår viten på det punkt var i orden. Det viste den holdning det lokale NS inntok overfor lærerne ganske tydelig. De ledende her var uten tvil NS-ordføreren og lagføreren i det lokale NS. Lærerne i Blaker – unntatt to - ble enige om å forsøke å ri den kommende storm av på best mulig måte, og mottoet for denne kamp skulle være: «En for alle, alle for en».

Jofred Stortrøen. Foto: Privat

Etter hvert som vanskene økte, ble det klart at vi hadde to hovedoppgaver å løse:

- I. Holde oss utenfor NS og tilsluttede organisasjoner.
- II. Unngå om mulig at lærerne mistet sine stillinger og dermed a) bli satt på bar bakke uten inntekter b) måtte utlevere sine klasser til nazister.

For punkt I's vedkommende lyktes oppgaven 100 prosent. Jeg regner her da bare med dem som var med på overenskomsten. For punkt II's vedkommende lyktes det oss på ny å få kontroll over lærer Hagas klasser, da han ble forflyttet til Aker. Men dessverre ble lærer

Djupvik avsatt etter ren og skjær personforfølgelse, og en NS-lærer innsatt i stedet.

Det er ingen grunn til å gå nærmere inn på presset i den tiden de kommunale styrer skulle skiftes ut. Det var smiger og løfter, løgner og fantasterier, og så - til slutt - trusler. Tross truslene hadde jeg en følelse av at de i sin hjelpeløshet kunne finne på å legge på meg formannsvervet i skolestyret.

Færre lærere? Stillingen for lærerpersonalet var ikke helt lett fordi antall poster kunne reduseres med et visst skinn av rett. Barnetallet var synkende. I tillegg til dette kom at min stilling var ordnet slik at en regulering av den lett kunne gå ut over kolleger. Inntil sommeren 1938 hadde jeg samtlige klasser ved Mork tredelte skole. Da ble det ansatt lærerinne i 1. og 2. klasse, mens jeg beholdt 3. klasse, og overtok en framhaldsskoleklasse på Svarstad skole. I skolestyrets forhandlingsprotokoll stod det at jeg hadde rett og plikt til igjen å overta full post ved Mork skole. Ordet «plikt» var litt kjedelig i den forbindelse. Søkningen til framhaldsskolen var liten. Romerike Ungdomsskole var evakuert til Svarstad skole, og fylte sjølsagt ut den plass framhaldsskolen var tiltenkt og mer til, med sitt personale på 2 lærere og 1 lærerinne. Jeg måtte regne med at en lærerfiendtlig NS-skolestyreformann benyttet sjansen her. Dette ville da komme til å gå utover den på oppsigelse ansatte lærer som NS helst ville ha fjernet. Den gang var jeg nemlig ennå troskyldig nok til å tro at NS ville gi sine disposisjoner et visst skinn av rett.

Lærer Sønnerål var formann i lærerlaget, og den som hadde ledelsen i den underjordiske virksomhet vi så vidt hadde begynt med. Jeg gikk til ham og fortalte hvordan saken stod, han ble for øvrig orientert etterhvert. Jeg sa til ham at jeg stod til tjeneste for ham og personalet, og var villig til å gjøre det han fant best. Han svarte da at det var best jeg tok formannsstillingen om den ble pålagt meg. Jeg kunne da gjøre det jeg formådde for skolen og lærerne. Jeg skulle ikke hefte meg ved bagateller, men først ta kampen opp når saken var betydningsfull nok. Dette var den plan og det program vi ble enige om.

Ivar Sønnerål. Foto fra Anders Henriksen

Jeg ble pålagt vervet, og fulgte den plan som var lagt, i stadig arbeidssamkvem med Sønnerål.

For betydningsfulle sakers vedkommende konfererte jeg med den da avgåtte, og nå igjen fungerende skolestyreformann, byggmester Adolf Nybak (bildet). Her vil jeg gjerne ha sagt at uten den verdifulle støtte fra disse to ville jeg neppe ha klart å løse oppgaven.

Fra skolestyrets oversikt. Av de mange hendelser som denne tiden på vel et år er så rik på, skal jeg bare nevne noen få. Først skal jeg få berøre to punkter som er med i skolestyrets oversikt fra okkupasjonsårene:

1. Dette gjelder bestilling på «Fritt folk». Påtrykk om bestilling kom til meg og ble pr. post sendt til ordføreren. Han var av den mening at avisen skulle bestilles. Selve ekspedisjonsmåten for saken husker jeg ikke. Saken ble betraktet som helt uvesentlig. Det var viktigere ting som måtte vies interesse.
2. Dette gjelder kartotek kortene. Disse kort har jeg aldri sett. De ble sendt til fru Fosse. Hun ringte til meg og bad om noen opplysninger til noen kort som skulle fylles ut. Jeg var ikke oppmerksom på saken, og hun fikk noen vanlige data i telefonen. Jeg gikk senere til Sønnerål og fortalte om dette. Det var da kommet parole mot utfylling. Jeg gav ingen flere opplysninger, og fotografier ble nektet. Fru Fosse gikk, så vidt jeg forstod, ikke særlig inn for oppgaven. Det ble visstnok et svært tynt kartotek. Fru Fosse viste for øvrig ingen aggressive tendenser dette året, som jeg ble bekjent med. Jeg fikk heller det inntrykk at hun ønsket å hjelpe sine kolleger. Men skolestreiken mot henne i 1942 gjorde henne nok til en viss grad bitter.

Så må jeg nevne fru Sønneråls permisjon. I forbindelse med Milorg-arbeidet fikk Sønnerål og jeg rede på anmeldelser mot lærerpersonalet, som vi ikke kjente til før etter frigjøringen. Politifolk fra Lillestrøm kom da opp til gruppekontoret i Blaker med papirer angående de arresterte nazister fra Blaker. De ønsket å få en del utfyllende opplysninger. Vedlagt lagførerens sak var anmeldelser for nazifiendtlig innstilling på lærerinne fru Karen Sønnerål, lærer Peter Djupvik og meg. Dessuten var vedlagt to brev fra meg til skolestyrets formann og ordføreren, ett til hver. De var vel vedlagt som bevis.

Karen Sønnerål -
bilde fra Haugtun
skoles 50-års-
jubileumshefte

Fru Sønnerål var vel den som kom først på «svartelisten». Hun uttalte temmelig åpenhjertig hva hun mente om NS-folkene og deres bedrifter, og hun led sterkt under de oppstående forhold. Resultatet var at hun både legemlig og sjelelig trengte hvile og avkobling.

Hun måtte skaffes sykepermisjon. Det gikk, på tross av - som jeg nå vet - arbeid fra NS for å hindre det. Senere fikk de utvirket at vikarkassen sendte henne til kontroll-lege. Denne friskmeldte henne. Hun var da også blitt mye bedre. Det viser seg at hun av NS er anmeldt for å forsøke å slippe unna skolearbeidet til krigen var over og Tyskland slått.

Læreransettelse.

Et viktig og gledelig budskap var det da jeg fikk beskjed om at lærer Haga var ansatt i Aker. Noen kunngjørelse om at lærerposten på Fjuk skole var ledig, kunne jeg ikke tenke på. Som grunner for dette hadde jeg:

1. En ansettelse selv av en jøssinglærer var ulovlig. Når den tid kom, burde kretsen få ansatt lærer på lovlig måte.
2. Jeg fryktet for at en NS-lærer skulle bli påtvunget kretsen.
3. Til trygging av postene for det øvrige personale i Blaker, trengte vi inndragning av posten.

Jeg bestemte meg så for å ta 4. klasse på Fjuk i tillegg til min 3. klasse på Mork. I 3. klasse på Fjuk ble en student (ivrig jøssing) konstituert i halv post. Denne bestemmelse ble tatt etter konferanse med skolestyreformann Adolf Nybak. Han er selv fra denne kretsen.

Etter at jeg så i nesten 4 år har arbeidet i Fjuk krets, har vi nådd målet som ble satt:

- Kretsen har på lovlig måte fått ny lærer.
- Ingen NS-lærer har fungert i Fjuk krets siden Haga reiste.

Postenes antall kunne ikke reduseres ytterligere under henvisning til barneantallet. Det eneste som kunne gjøres var å sløyfe konstitusjonen i 3. klasse og gjøre skolen tredelt.

I tillegg til dette vil jeg nevne at Fossum-Svarstad krets stod i fare for å få en halv post for mye. Lærer Djupvik ble forespurt, og gav skriftlig tilsagn om at han var villig til å overta stillingen i framhaldsskolen etter meg. På den måten skulle også posten i Fossum-Svarstad være

trygget. Dessuten ble Djupvik avsatt sommeren 1942. Jeg har det inntrykk at de da satte i verk en plan som hadde vært i emning lenge. Fru Fosse nevnte en gang - høsten 1942(?) - at ordføreren hadde gjort ferdig en anmeldelse på lærer Djupvik med en hel rekke klagepunkter. Ordføreren hadde villet sende dem, men hun hadde forhindret det. Jeg har ikke kjennskap til denne sak utover det hun sa, og kan derfor bare referere det.

Brenselsferien som ble innført vinteren 42, var i grunnen en lettelse. Det gjorde direkte godt å være fri og føle at ansvaret var tatt fra en. Dessuten var denne åpne kamp langt mer tilfredsstillende enn de forhold vi hittil hadde levd under. Riktignok hadde NS fått noen små finter, som fjernelsen av plakatoversvømmelser ved Svarstad skole, utmanøvreringen av NS-forpakteren ved Fjuk skole til fordel for en jøssing, sabotasje av flagging osv., men dette var likevel bedre. Jeg tror hele personalet følte en lettelse. «Jøssingvakten» på jernbanelinjen hadde dessuten klarnet forholdene i bygda. Vi visste nå – stort sett – hvem som var hvem.

Da rundskrivet kom med sine direkte avskjedigelser, tok mange det direkte muntert. I denne forbindelse er det at lektor Voss må huskes. Han sendte beskjed om at personalets opptjente tilgodehavender skulle sperres. Jeg sikret meg skrivet, og hver enkelt fikk beskjed om å hente opptjent lønn snarest mulig.

De mannlige lærerne ble pålagt skogsarbeid. Vi vred oss unna alle tre. Men presset på Djupvik, som da var syk, hører til de grovere forseelser i denne tid.

Jeg var ikke fjernet som skolestyreformann, tross en kraftig henstilling fra meg til ordføreren tidlig på våren. Brevet ble ved frigjøringen funnet av politiet, sammen med anmeldelsene på fru Sønnerål, Djupvik og meg. Jeg gikk nå ut fra at oppgaven var endt, men noe stod igjen.

Kvelden før jeg skulle reise fra bygda, kom telegrammet som beordret oss i arbeid igjen. Nå var saken vanskelig. Ingen kunne vite hvordan NS fortolket det at vi begynte skolen igjen. På den andre siden var det barna å ta hensyn til. Vi var igjen oppe i det samme problemet som før. Ansvaret var lagt på oss på nytt. Jeg var rundt til kollegene og konfererte. Vi forfattet noen betingelser vi ville ha godtatt av skoledirektøren før vi gikk inn i arbeidet igjen. Om disse betingelser konfererte jeg med herr Nybak, nåværende skolestyreformann. Han mente også de var gode nok.

Da først ringte jeg til ordføreren og fortalte om telegrammet. Han var sint fordi han fikk vite dette så sent. Samme dag tok jeg møte i skolestyret. Fru Beite var fraværende, men fru Fosse møtte. Jeg ville ha protokollert betingelsene på min måte. Hun krevde i så fall full protokoll-tilførsel. Selv ville hun ha det uten betingelsene, og på en slik måte at det ble som en kapitulasjon. Vi skiltes uten å foreta oss noe, jeg skulle sende betingelsene til skoledirektøren og se om han godkjente dem. Skolen stod tom. Jeg husker ikke detaljer, men enden var en brysk beskjed om å begynne, betingelser eller ikke.

Så fikk jeg avløsning i skolestyret, men arbeidet mot NS fortsatte jo på andre måter.

I skolestyret i det godt og vel ett år som er beskrevet her, satt fru Beite, fru Fosse og jeg. Fru Beite var ivrig jøssing, og var, når noe spesielt stod på, innviet i sakene. For øvrig gikk arbeidet fredelig innenfor skolestyret. Men utad var det mange ganger mindre fredelig.

I skolestyrets redegjørelse for perioden som kom etter, merket jeg meg at lagfører og ordfører hadde møtt. Det forekom aldri at de møtte det foregående år, og møtene ble systematisk holdt rundt på skolene. Ikke en eneste gang var vi på kommunegården. Lagføreren gav meg en gang streng beskjed om at møtene måtte holdes på kommunegården, og at han og ordføreren måtte få vite om møtene. Beskjeden ble helt ignorert. Det ville for øvrig blitt helt utålelig.

Mork skole, Blaker 10. november 1945.

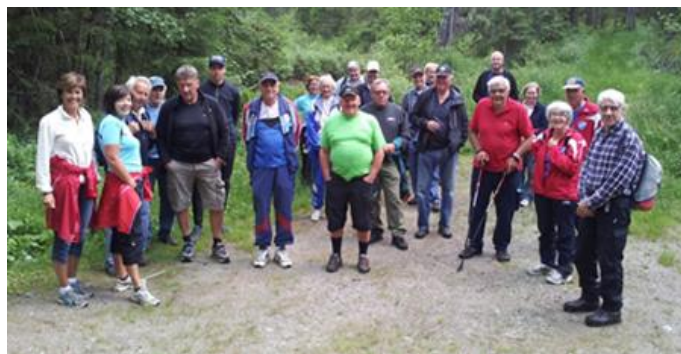
**J. Stortrøen
lærer**

Stortrøen hadde en sirlig og flott håndskrift.

LITT OM SMÅTT OG STORT

⇒ Tur til klebersteinsbruddet 19. juni

Årets første rusletur var i Blaker, med fremmøte hos Albert Hovind på Kvevli gård. Her står stabburet, som fikk fortelle sin historie i Sørumspeilet nr. 5/2013. På tunet framfor bua tok Albert imot etter som deltakerne innfant seg, og det ble mange – i alt 24.

Mange deltok på denne turen.

Været var godt og skogsterrenget greit, så de fleste kom i lette sko og med en liten sekk med noe oppi. Albert er en erfaren skogsvandrer, men allikevel måtte han gå opp stien først for å være sikker på å komme rett fram, siden dette klebersteinsbruddet har ligget gjengrodd i mange år. Det er bare de siste par årene det har vært noe snakk om stedet igjen, først i Alberts artikkel i Sørumspeilet nr. 3/2013 i artikkelserien «Noen historiske glimt fra Kvevli-kroken». Særlig er den gamle lensepumpa en attraksjon, der den enda står i fjellet og forteller om gamle dagers aktivitet.

Spenningen var til å føle på blant de ivrige deltagerne da Albert samlet alle til avmarsj. Det er mye å snakke om, og man kommer inn på skogsdrift og torvskjæring, beiterett i utmark og vedrett. Tertitten hadde stasjon på Kvevli frem til 1960, og det er interessant å høre hvordan det berørte grenda at toget ble borte.

Vel fremme ble lensepumpa i berget gjenstand for stor oppmerksomhet. Her har den vært boltet fast i mer enn 100 år. Den bør vel helst få et tak over, og litt godt stell for å holde noe lenger.

Albert har ikke mye detaljer om driften ved dette klebersteinsbruddet. Det har nok vært et godt mannskap i arbeid her – å dømme etter uttakene og dybden i bruddene. Klebersteinsåren er nok en fortsettelse av åren i Piggåsen ved Roven, og kan også bli sett i sammenheng med kobbergruven ved skytterbanen i Blaker.

Selve hovedbruddet er dypt, fra steintippen med bruddsteinene er det nok 8 m ned til vannspeilet. Det er usikkert om det går enda 8 meter dypere. I bergveggen på motsatt side er det fortsatt helt tydelig tegn etter arbeidet med å ta ut kuler og «roser» av kleber fra bergveggen. Dette er et sted som vitner om stort slit og mange savn. Når steinen vel var brutt, skulle den fraktes ut av skogen, over vått lende og ned lange bakker. Den transporten gikk vel helst om vinteren.

Nå håper Historielaget at folk i Blaker med kjennskap til dette stedet, kan hjelpe oss å kaste mer lys over klebersteinsbruddet og driftstiden – kanskje er den bare 100 år gammel, kanskje har det vært drift fra middelalder. Et kapittel om stedet i bygdeboka om Blaker, håper vi på.

Vel nede ved veien igjen var alle godt fornøyet, og Albert roste deltagerne. Som avslutning ble alle invitert med hjem til stabburet på Kvevli, der Albert og Louise serverte kaffe og noe å bite' ti.

Det ble en minnerik tur for mange glade vandrere.

Tekst og bilder: Dag Winding-Sørensen

⇒ St. Hans på Vølneberg med stor suksess

Vølneberg Vel og Blaker og Sørums Historielag inviterte til St. Hans-fest og skolejubileum på Vølneberg i år. Det ble en flott fest med fint vær, og rundt 300 besøkende.

Ordfører Mona Granbakken Mangen holder tale.

Ordfører Mona Granbakken Mangen og kultursjef Nina Kongtorp kom kjørende til hest med Odd Roar Stenby som kusk, ordføreren holdt jubileumstale, og 150-årsjubiléet for fastskolene i Sørums ble markert med flott teaterforestilling laget av Vibeke Hasselberg og Karianne Moe Tørum, godt organisert av initiativtaker Ellen Margrete Graarud i Historielaget.

Skuespillerne er i gang med forestillingen, og på bildet nedenfor får de velfortjent takk for innsatsen.

Vølneberg Vel sørget for kaker, kaffe og rømmegrøt, som gikk fort unna. Og bålet ble tent da vinden stilnet. På www.volnebergvel.com og www.sorum.historielag.no står det mer om denne fine festen.

Bilder: Kåre A. Bøhler

⇒ Flott Olsok-feiring på Vølneberg

Skolene på Vølneberg viste seg fra sin aller beste side tirsdag 29. juli 2014, da Blaker og Sørum Historielag og Sørum Bygdekvinnelag arrangerte Olsok-fest. Været var aldeles strålende, gresset velstelt, og rekordmange fant veien hit denne kvelden (rundt 150), og benket seg på plassen utenfor gamleskolen. Sørum Bygdekvinnelag sørget for rømmegrøt, deilige hjemmebakte kaker, saft og kaffe, og Historielaget hadde ordnet med god underholdning. Rømmegrøten gikk fort unna, og det gjorde også det meste av kakene. Kulturformidlerne Odd Georg Murud og Grethe Arntzen sang og fortalte om de folkelige og nasjonale strømninger fra 1814-2014, fra Wergeland til Prøysen.

Mange kulturinteresserte tilhørere.

Sørum Leikarring i sine flotte bunader.

Og Sørum Leikarring avsluttet kvelden i sine vakre bunader og innviklede folkedans-turer med fengende trekkspill-akkompagnement, og betagende fakkeltog og sang ved solefall. En minnerik kveld for alle som var der.

Tekst og bilder: Lillian Mobæk

⇒ Fra Rånåsfoss til Blakersund 7. august

Historielaget arrangerte den andre rusleturen for året på kulturstien fra Rånåsfoss til Blakersund. Møtestedet var ved parkeringsplassen nedenfor kraftverket. For å komme dit må man kjøre forbi den flotte hengebroen fra 1927, som nå, etter påtrykk fra Historielaget og andre foreninger, blir restaurert av Norsk Veimuseum og bevart for efterslekten.

10 deltagere ble med denne gangen. Bjørn Tveit, som rydder og vedlikeholder stien for historielaget, var guide på turen, og han fikk hjelp av Arne Haugli og Harald Johansen. Det ble en flott opplevelse.

Sprekke turgåere klare for nye opplevelser. Bjørn Tveit til høyre.

Arne er lokalkjent og har styr på store og små detaljer, i naturen, i historien, og om næringer som har tiknytning til Glomma: Geologi, fauna, fiske, fangst og landbruk.

Efter en fin vandring var det overstrømmende mottagelse ved gapahuken i Logn som Erik, Harald og Arne har satt opp og drifter. Her møter turgjengere en enestående gjestfrihet. Med gode benker og stort bord under tak, vendt ut mot Glomma, og et fantastisk ildsted med sin egen særskilte historie, gjengitt i «Monumentet i Logn». Turfølgert ble benket og traktert med kokekaffe og to store kakefat som Laila og Kari satte fremfor oss.

Og så fikk vi historien om Logn med Monumentet, gjengitt av Harald på malende vis. Dette er et sted der mange kan komme og finne roen, når de vet å ta imot gjestfriheten i Logn på høvelig vis. Turen gikk videre langs elva, gjennom frodig skog og langsetter fyldige kornåkre, kantet med saftige bringebær i bryst-høyde. Den som har evne til å lytte til naturen, vil finne seg vel til rette langs denne vakre stien. Nede ved Blakersund fikk noen skyss tilbake til bilene ved Rånåsfoss, mens andre valgte å gå tilbake eller videre til Bingsfoss.

Dette var en stor opplevelse for alle. En stor takk til Bjørn Tveit og de andre hjelperne! **Tekst og bilde: DWS**

⇒ Til kobbergruva i Blaker 14. august

Erik Jødahl og Thorbjørn Andresen guidet oss på Historielagets rusletur fra Blaker Skytterbane. Guidene hadde forberedt seg godt - til stor glede for deltagerne. Erik tok imot ved varden foran skytterhuset, og etter en god omvisning på skytterbanen begynte vandringen. Thorbjørn hadde ryddet stien på forhånd og lagt klopper der det var vått. Turen var ikke lang, men variert, og deltagerne fikk høre mange interessante historier.

Vel fremme ved kobbergruva slår det en hvor skrint det er i landskapet rundt, kobber er et veksthemmende grunnstoff. Selve gruveåpningen er nesten fylt igjen, og adkomstruten er en svakt hellende gang sprengt ut i berget. Gruvedriften her har ingen lang historie.

Thorbjørn gav en utførlig orientering om det som er kjent. Historielaget har to små glass med kobberkorn i sin samling. Begge er lakkforseglet med Røros Kobber-verks emblem. I Sørumspeilet nr 1/2005 er gruva også beskrevet.

Turen fortsatte til Skugstadvarden som er en gammel brannvarde. Den ligger i enden av skytterbanen, med fin utsikt mot Sørumsand, Aurskog og Nes. I senere tid har det vært reist branntårn her. Det siste er det fortsatt spor etter i terrenget, med digre bolter i fjellet. Her fortalte både Erik og Thorbjørn om mye trafikk i tidligere tider, danseplass og gammel skytterbane.

Vel nede vandret vi tilbake over torvmyrer, noen med multeblader, men ingen bær, og rabber med tyttebær. På flere av disse myrene har det vært torvskjæring i tidligere tider, det meste til eget bruk, noe for andre, men alt innenfor bygda. Etter denne fine vandringen i godt høstvær inviterte Thorbjørn og Erik inn til kringle og kaffe i sofakroken. Der fikk vi hele historien om skytter-vesenet i landet, og om Blaker Skytterlag og Landskytter-stevnet. Med avslutning på den innendørs skytterbanen forlot turdeltagerne skytterhuset med mye takk og mange lovord.

Dette ble en minnerik rusletur som avslutning på årets program. En stor takk til alle som er med og arrangerer, og til alle som deltar!

Tekst og bilde: Dag Winding-Sørensen

⇒ «Kjenn din bygd-turen» 6. september

Årets tur gikk lørdag 6. september i strålende høstvær. Denne gangen startet orienteringen på Frogner, men det var anledning til å gå på og av bussen både på Sørumsand og i Lørenfallet. Turleder var Asbjørn Langeland.

Reiseruta var: Oppstart ved Melvold ungdomsskole. Deretter gikk turen til Lindeberg, Arteid, Asak og Eight AmCar Club på Knatten hvor vi hadde første stopp og fikk en orientering om bilene og spennende fremtids-planer ved Jack Tveter + en kaffekopp og noe å bite i.

Så fortsatte bussen til Lørenfallet, Sørumsand kirke, Hammeren, Bingen og Sørumsand, før vi satte kursen mot Blaker og Slora mølle. Mølla eies av Historielaget og er et meget interessant teknisk kulturminne som er under restaurering.

Her ble vi møtt av Brith Kristiansen og Dag-Einar Hellerud fra Slora Møllens Venner, og de hadde mye å fortelle, og bød på kaffe og kaker.

På Slora Mølle. Foto: Gro Langeland

Neste etappe var via Blaker stasjon, Rånåsfoss, Hellesjø/Bøler og til Vølneberg gamle skole hvor en tålmodig Bjørn Tveit ventet på et noe forsinket reisefølge, og fortalte om skolen og det populære tilbudet «gammeldags skole» som Historielaget, Vølneberg vevring og mange gode hjelpere gir alle 4. klassinger i kommunen hvert år. Det eldste skolebygget er 150 år i år, og er et skolehistorisk museum eid av Blaker og Sørumsand Historielag. Vi fikk også tid til en liten titt inn i vognskulet der Historielaget har samlet mye gammel landbruksredskap og litt av hvert annet.

Det var lagt opp til en fire timers tur så da var det på tide å snu nesa «hjemover» til utgangspunktet for turen, Melvold ungdomsskole. De delene av bygda som vi ikke rakk å besøke denne gangen, blir kanskje prioritert ved neste tur.

Under hele turen ble deltakerne orientert om steder og severdigheter, gårdsnavn/stedsnavn og hendelser både i tidligere tider og i dag. Takket være en kunnskapsrik turleder, dyktig sjåfør og flotte verter ved de tre stedene hvor vi stoppet, ble dette en både spennende og hyggelig dag.

Tusen takk til alle som bidro!

For styret: Gro Langeland, nestleder

AKTIVITETSKALENDEREN

Følg med på www.sorum.historielag.no

🌸 Lørdag 27. september: Studietur til Re

Velkommen med på studietur med buss til Re kommune i Vestfold. Vi besøker Bakke mølle som er under restaurering, og som i likhet med Slora Mølle, har fått betydelige tilskudd fra Norsk kulturminnefond. Og vi får i tillegg omvisning på Våle gamle prestegård, som eies av Våle historielag og drives som museum og selskapslokaler.

Bakke mølle. Foto fra www.vaalehistorielag.net

Bussen går fra Sørumsand kl. 08.30 og Frogner kl. 09.00, og vil være tilbake på Sørumsand ca kl. 18. Kjøreturen til og fra er på ca 2 timer. Det blir servert lunsj og kaffe, og prisen for turen er sterkt subsidiert; kr. 200,- for medlemmer og kr. 300,- for andre.

Turleder er Asbjørn Langeland, som er fra Ramnes (nå en del av Re kommune), og han er lommekjent både i kommunen og veien dit. Påmelding innen 23. september til Dag Winding-Sørensen, tlf. 995 43 747, e-post iwind@online.no. Mer info kommer på nettsidene.

🌸 Onsdag 22. oktober: Forfatterbesøk

Kl. 19:00 på Biblioteket på Frogner. Jan Ove Ekeberg snakker om Middelalderen på Romerike, og sin triologi «Sverdets tid». Arrangementet er et samarbeid mellom Frogner avd. av Sørums bibliotek og Blaker og Sørums Historielag. Mer informasjon kommer på oppslag og på nettsidene.

🌸 Onsdag 5. november: Kveldsmat med fagtema

Kl. 18:30 på Foreningshuset i Lørenfallet. Mer informasjon kommer på nettsidene og på oppslag rundt om i bygda.

🌸 Onsdager i oktober & november: Slora Mølle

Dugnad på mølla fra kl. 18, opplæring blir gitt til alle interesserte. Vi trenger sårt flere folk de siste månedene av året - før det blir kaldt. Dugnadene er hver onsdag fra kl. 18 - 21, med kaffe og kaker til avslutning hver kveld. Vi vil muligens begynne å ha dugnader på lørdager også, men det er ikke besluttet enda. Det står igjen å forskalle og støpe dam, ferdigstille turbinrøret, forberede montering av turbinen, klargjøre flere maskiner innendørs samt sette inn vinduer. Vi skal også lage planer for nye prosjekter som legges frem for historielagets styre for vurdering, med søknadsfrist til Norsk Kulturminnefond i november.

ANNET:

🌸 Torsdag 25. september: Lansering av ny bok fra Akershus kulturvernråd på Eldorado i Oslo

Boken «Ti vinner-kvinner og en taper - En historisk mosaikk om kvinners kamp i Akershus» formidles bl. a. gjennom historielagene. Den inneholder biografier med betraktninger om Anna Bøe, Cecilie Bøe, Alise Mathilde Næss, Liv Østlie, Conny Dahl, Hulda Garborg, Sylvia Salvesen, Anette Nilson, Betty Andersson, Cecilie Thoresen Krogh.

Gis ut på KOLOFON Forlag, ISBN 978-82-300-176-8. 144 sider. Pris kr. 195 til historielagsmedlemmer.

🌸 SEND OSS DIN EPOST-ADRESSE...@...

Det skjer stadig noe, så hvis du ønsker å være oppdatert om historielagets arbeid, og vil ha beskjed om ulike aktiviteter, send din epost til iwind@online.no.

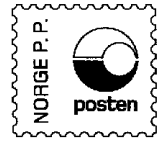
🌸 HISTORIELAGETS BOKTILBUD

Historielaget har mange gode bøker til salgs. Se hele boktilbudet på www.sorum.historielag.no/boktilbud.cfm

GODT SAGT

- 🌸 Dagen er grenseløst lang for den som forstår å verdsette og utnytte den.
- 🌸 Alt som kan gjøres en annen dag, kan gjøres i dag.
- 🌸 Grip dagen, stol ikke på morgendagen!
- 🌸 Lær av i går, lev for i dag, håp for i morgen.
- 🌸 Dagen i morgen er nå.
- 🌸 Den nytter ikke tiden godt som saler hesten den ene dagen, og rir den neste.

Returadresse:
Blaker og Sørum Historielag
Postboks 72
1921 Sørumsand

ISSN 1894-8154

STØTT VÅRE SPONSORER – DE STØTTER OSS!

Telefon 63 86 80 60 - www.tbinstallasjon.no

www.blaker-bygdeservice.no

www.nilsen-info.no/soerum

www.advokat-hagen.no

www.blakersparebank.no

www.aeas.no

Nordfonn – Fokus Butikksenter, Sørumsand
Telefon 63 86 60 70, epost nordfonn@interoptik.no

